

Oponentský posudek na bak. práci Kryštofa Komolého *Měřítko moudrosti: Sókratova dialektika a Prótagorův relativismus v Platónově dialogu Theaitétos (151d-187b)*

Práce Kryštofa Komolého se zabývá jedním z nejzáhadnějších Platónových dialogů a míří přímo k jádru věci: co chce Platón tímto dialogem vznášejícím (nejen pro Platóna samotného) mimořádně důležitou otázku po podstatě vědění vlastně říci? Tuto otázku činí obtížnou skutečnost, že ač se jedná o dialog poměrně pozdní, Platón se v něm vrací k aporetické formě raných dialogů, takže přinejmenším v prvním plánu nenabízí žádnou pozitivní odpověď, ale pouze sérii vyvrácení.

Práce Kryštofa Komolého osvědčuje detailní znalost úvodní části dialogu (142a-151d) a zkoumání první definice (151d-186c) i současné sekundární literatury k němu v míře přesahující obvyklou úroveň bakalářských prací. Ocenit je třeba také pečlivou, ale nikoli přehnanou pozornost věnovanou dramatickému rámci dialogu. Práce je psána jasným a čtenářsky vstřícným stylem a po formální stránce ji lze stěžít co vytknout. Její struktura v zásadě kopíruje strukturu zvolené části dialogu (s vynecháním dvou delších pasáží vykládajících zejména spojení Theaitétovy první definice s hérakleitovskou teorií toku 152d-160e, 179d-183c + 183c-184b).

Ačkoli může práce místy působit jako pouhé shrnutí obsahu dialogu, autor ve skutečnosti od počátku sleduje nesamozřejmý interpretační záměr, který vrcholí ve třetí části (ss. 34-43). V ohnisku jeho zájmu totiž stojí pojem moudrosti, jehož význam pro celek dialogu může čtenáři snadno uniknout: autor se snaží ukázat, jak napříč první částí dialogu krystalizuje Platónovo (resp. Sókratovo) pojetí moudrosti v protikladu k moudrosti prótagorovské. Zároveň práce Kryštofa Komolého klade velký důraz na tzv. digresi, kterou Platón umně včlenil doprostřed dialogu (172c-177c). Klíčovým tvrzením práce je, že tato digrese obsahuje „určitou odpověď na hlavní otázku celého dialogu“ (s. 34), takže – navzdory Sókratovým vyjádřením (srov. zvl. 177b-c) – není pouhou odbočkou od hlavní linie zkoumání, ale snad dokonce samotným jádrem dialogu. Ukazuje se zde, v jakém smyslu má zkoumání podstaty vědění „vedle epistemologického také etický rozměr“ (s. 8).

Moje hlavní výhrada a s ní související otázky se týkají právě autorovy interpretace digrese jako určité odpovědi na hlavní otázku dialogu. Na závěr bych se pak rád zeptal na jeden bod z autorovy interpretace Sókratovy kritiky Prótagory.

Autor představuje jako jeden z hlavních cílů své práce vysvětlit Sókratovo ztotožnění moudrosti s věděním (s. 17, srov. s. 49). Má přitom na mysli pasáž 145d-e, kde Sókratés dospívá k tvrzení, že „vědění a moudrost je totéž“. Autor, zdá se (srov. s. 16 a dále s. 40 a 41), předpokládá, že moudrostí se zde míní jedna z kardinálních ctností, a že zde tedy Sókratés tuto ctnost v nějakém smyslu ztotožňuje s věděním. Odtud má také vyplývat, že „od epistemologie nelze oddělit etiku“, což chce prý „Sókratés ztotožněním vědění s moudrostí ukázat“ (s. 41).

Mám v této souvislosti obavu, že se autor možná nechal zavést sématickou šíří řeckého adjektiva σοφός, která nemá ekvivalent v moderních jazycích. Tato šíře je pěkně reflektována v Aristotelově *Etice Nikomachově* VI.7: o „moudrosti“ (σοφία) se mluví jednak ve vztahu k určitému oboru, například určité τέχνη, kde „moudrost“ značí nejvyšší stupeň dané vědomosti či schopnosti, takže lze například říci, že Feidias je „moudrý“ sochař. V jiném

smyslu se pak mluví o moudrosti bez ohledu na obor. Můžeme o někom říci, že je „prostě moudrý“, nikoli „moudrý v určitém ohledu“ jako Feidias: tehdy a pouze tehdy mluvíme o jedné z kardinálních ctností.

V dané pasáži Platón užívá téhož idiomu, který vykládá Aristotelés: jedná se o „moudrost“ v určitém ohledu. V širším kontextu je nasnadě, jaké příklady má Sókratés na mysli: jde o „moudrost“ v geometrii, astronomii, harmonice nebo aritmetice (srov. 145d). Ztotožnění této „moudrosti“ s věděním ovšem v žádném případě neimplikuje, že „od epistemologie nelze oddělit etiku“. Autorův závěr, podle kterého digrese ukazuje, že odpověď na otázku po podstatě věděním je třeba hledat v širším rámci určovaném etikou, se mi proto nezdá dostatečně podložený.

Tím nechci říct, že mezi kvalifikovaným a nekvalifikovaným smyslem „moudrosti“ není podle Platóna žádná souvislost (je zajímavé, že tam, kde chce podtrhnout, že jde o moudrost ve smyslu kardinální ctnosti mluví o σοφία ἀληθινή). Jde však o důležité rozlišení, jehož přehlížení může vést k unáhleným závěrům.

Jaké další důvody vedou autora k tomu, aby tvrdil, že epistemologii nelze oddělit od etiky, spíše než opačně, že etiku nelze oddělit od epistemologie (protože ctnosti jsou určitou formou věděním a moudrost v nekvalifikovaném smyslu je věděním par excellence)? A jak chce autor na dialogu *Theaitétos* založit tezi, že „směřováním k věděním, poznáváním, člověk... zjišťuje, k čemu má orientovat vlastní život“? V jakém smyslu to platí třeba pro geometrii?

A konečně: má-li o neoddělitelnosti epistemologie od etiky pravdu, jaké světlo to vrhá na zbývající dvě části dialogu? Lze v nich nalézt pro toto tvrzení nějakou oporu?

Moje poslední otázka se týká autorovy interpretace tzv. Prótagorova sebevyvrácení v části 2.4. Autor zmiňuje, že Sókratův argument je problematický v tom, že nebere v úvahu Prótagorovo „indexování“ věděním=vnímáním: předmět mého věděním=vnímání je pokaždé něco existujícího *pro mě*. V tomto smyslu lze říci, že když se X domnívá, že Prótagorova nauka je nepravdivá, pak je skutečně nepravdivá, ale pouze pro X. Autor nicméně uzavírá tuto část tvrzením, že takto se Prótagorás problému vyhnout nemůže, protože jeho Pravdu má mít absolutní platnost. To se mi zdá příliš rychlé. Proč by Prótagorás nemohl říci, že jeho Pravda si nenárokují absolutní platnost (Prótagorás ji nabízí jako *svou* pravdu), ale pouze status moudrosti v dříve vyloženém smyslu (slibuje X, že když ji přijme, bude se „pro něho jevit, a tedy pro něj bude dobro“)? Jak by podle autora na tuto odpověď mohl reagovat Sókratés, aby ukázal, že Prótagorova doktrína skutečně sama sebe vyvrací?

Navzdory výše zmíněné výhradě považuji práci za velmi kvalitní, neboť osvědčuje nejen detailní znalost primární i sekundární literatury, ale také schopnost klást primárnímu textu otázky a trpělivě na ně hledat odpovědi. Navrhuji ji hodnotit, v závislosti na průběhu obhajoby, buď jako *velmi dobrou*, nebo jako *výbornou*.

Robert Roreitner
Ve Varvažově, 2. září 2019